

Pia Lohikoski vas ym.

Lakialoite laiksi työsopimuslain 2 ja 13 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa esitetään säädettäväksi erillisestä kompensatiosta (ns. prekaarilisä), joka maksettaisiin muulle kuin kokoaikaisessa tai toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa olevalle työntekijälle. Kompensatio maksettaisiin silloin, kun työntekijä on työsopimuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisessa määräaikaisessa tai työsopimuslain 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetussa osa-aikaisessa työsuhteessa.

Osa-aikaisessa työsuhteessa lisä olisi 10 prosenttia työsopimuksessa sovitusta palkasta. Määräaikaisessa työsuhteessa työntekijälle maksettaisiin kuukauden palkkaa vastaava korvaus kunkin yksittäisen määräaikaisen työsuhteen päättyessä, jos määräaikaista työsopimusta ei jatketa. Lisää ei maksettaisi, mikäli määrä- tai osa-aikaisesta työsopimuksesta on sovittu työntekijän aloitteesta. Lisän ja korvauksen määrästä voitaisiin sopia toisin valtakunnallisella työehtosopimuksella.

PERUSTELUT

Työlainsäädännön lähtökohta on, että vakituinen ja kokoaikainen työsuhde on pääsääntö. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työtä teetetään 2020-luvulla vakiintuneesti sadoilla tuhansilla ihmisillä määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Lainsäätäjä on entisestään helppottanut osa-aikaisten työsuhteiden lisäämistä säätämällä työsopimuslain 2 luvun 11 §:ssä vaihtelevaa työaikaa koskevasta ehdosta. Useat tilanteet ovat työntekijän kannalta vastentahtoisia. Osa-aikaisissa työsuhteissa joustoa haetaan nimenomaan työntekijän kustannuksella. Työtunteja saattaa olla ajoittain tai säännöllisesti niin vähän, etteivät käteen jäävät tulot riitä kattamaan toimeentuloa. Määräaikaisilla työsuhteilla kierretään työntekijän irtisanomissuojaa koskevia säännöksiä ja tuotetaan työn ennakoinnattomuudesta aiheutuvaa stressiä työntekijöille.

Vuonna 2020 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevia palkansaajia oli yhteensä 39 000. Ottaen huomioon Jyväskylän yliopiston Työssäkäyvät köyhät -tutkimusryhmän käyttämän laajemman määrittelyn, joka huomioi erilaiset tuet ja työmarkkinaposition limittymisen tilastoissa, köyhyys koskettaa Suomessa vuosittain 200 000:ta työssäkäyvää, joiden tulot eivät riitä köyhyysrajan ylittämiseen.

Ilmiönä työssäkäyvien köyhyys on siis yleinen, ja siihen on puututtava lainsäädännöllä. Vastentahtoinen osa-aikatyö on vahvasti linkittynyt työssäkäyvien köyhyyskysymykseen. Esimerkiksi Palvelualo-

Lakialoite LA 87/2022 vp

jen ammattiliiton PAM ry:n vuonna 2020 tekemän jäsenkyselyn mukaan kaksi kolmesta osa-aikatyötä tekevistä olisi halunnut kokoaikaisen työn. Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevistä joka neljäs oli tehnyt osa-aikatyötä jopa yli kymmenen vuoden ajan. Osa-aikatyötä tekevien työntekijöiden asema on prekaari, mikä tarkoittaa henkilökohtaisen elämän ja toimeentulon ennakoimattomuutta sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeutta.

Sama pätee määräaikaisiin työsuhteisiin. Vuonna 2021 Suomessa oli 365 000 määräaikaisessa työsuhteessa olevaa palkansaajaa, mikä oli 43 000 enemmän kuin edellisvuonna. Naisia määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevistä oli 214 000 ja miehiä 151 000. Palkansaajien kaikista työsuhteista 83 % oli toistaiseksi voimassa olevia ja 17 % määräaikaisia, kun vuotta aiemmin vakituisten työsuhteiden osuus oli 85 % ja määräaikaisten 15 %. Tilastokeskuksen kyselyn mukaan yhä useampi määräaikainen työntekijä kertoi määräaikaisuuden syyksi sen, ettei pysyvää työtä ole löytynyt. Työsuhteet ovat siis enenevässä määrin vastentahtoisesti määräaikaisia.

Kyseessä on tuloerojen lisäksi sukupuolten tasa-arvoon liittyvä kysymys. Kompensaatio koskisi erityisesti pienipalkkaisia sekä naisvaltaisia aloja ja kuroisi siten sukupuolten välistä palkkakulua umpeen. Vuonna 2021 määräaikaisista naisia oli 214 000 ja miehiä 151 000. Naispalkansaajista osa-aikaisia oli 24 % eli 264 000 ja miespalkansaajista 11 % eli 122 000.

On säädettävä uusi kompensaatio tilanteisiin, joissa ihmisten työsuhteilla tehdään joustoja. Prekaarilisän tavoitteena on vahvistaa osa-aikaista työtä tekevien työntekijöiden toimeentuloa ja vähentää työssäkäyvien riippuvuutta sosiaalietuuksista. Määräaikaisissa työsuhteissa oleville työntekijöille maksettava korvaus parantaisi näiden työntekijöiden toimeentuloa sekä helpottaisi uuden työn etsimisestä aiheutuvaa stressiä. Osa-aikalisän myötä työntekijän toimeentulo ei olisi yhtä vahvasti riippuvainen sovitellusta työttömyysturvasta tilanteissa, joissa osa-aikaisen työn teon lisäksi on oikeus myös soviteltuun päivärahaan tai työmarkkinatukeen.

Prekaarilisän maksaminen kannustaisi työnantajaa järjestämään kokoaikaista ja vakituista työtä sekä luopumaan perusteettomista osa-aikaisista ja määräaikaisista työsopimuksista. Työntekijälle prekaarilisä korvaisi muun kuin kokoaikaisen tai vakituisen työn puuttumista. Lisä olisi osa-aikaisessa työsuhteessa 10 prosenttia työsopimuksessa sovitusta palkasta. Määräaikaisessa työsuhteessa työntekijälle maksettaisiin määräaikaisen työsopimuksen päättyessä kuukauden palkkaa vastaava korvaus, jos määräaikaista työsopimusta ei jatketa. Prekaarilisän määrästä voitaisiin sopia toisin valtakunnallisella työehtosopimuksella. Kompensaatiota ei kuitenkaan saisi kokonaan poistaa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

työsopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työsopimuslain (55/2001) 2 lukuun uusi 10 a ja 10 b § sekä 13 luvun 7 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 377/2018 ja 744/2022, uusi 3 b ja 3 c kohta seuraavasti:

2 luku

Työnantajan velvollisuudet

10 a §

Osa-aikalisä

Työnantajan on maksettava osa-aikaisessa työsuhteessa olevalle työntekijälle erillisenä osa-aikalisänä 10 prosenttia työsopimuksessa sovitusta palkasta.

Lisää ei makseta, mikäli osa-aikaisuudesta on sovittu työntekijän aloitteesta.

10 b §

Korvaus määräaikaisen työsopimuksen päättyessä

Työnantajan on työsuhteen päättyessä maksettava määräaikaisessa työsuhteessa olevalle työntekijälle kuukauden palkkaa vastaava korvaus, jos määräaikaista työsopimusta ei edellisen sopimuksen jälkeen välittömästi jatketa.

Korvausta ei makseta, jos määräaikaisuudesta on sovittu työntekijän aloitteesta.

13 luku

Erinäisiä säännöksiä

7 §

Poikkeaminen työehtosopimuksella

Työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisilla yhdistyksillä on 6 §:ssä säädetystä poiketen oikeus sopia siitä, mitä säädetään:

3 b) 2 luvun 10 a §:ssä osa-aikaisessa työsuhteessa olevalle työntekijälle maksettavan lisän määrästä, ei kuitenkaan lisän poistamisesta kokonaan;

Lakialoite LA 87/2022 vp

3 c) 2 luvun 10 b §:ssä määräaikaissa työsuhteessa olevalle työntekijälle maksettavan korvauksen määrästä, ei kuitenkaan korvauksen poistamisesta kokonaan;

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan 1. päivänä syyskuuta 2023.

Helsingissä 17.2.2023

Pia Lohikoski vas
Mai Kivelä vas
Jari Myllykoski vas
Merja Kyllönen vas
Jussi Saramo vas
Outi Alanko-Kahiluoto vihr